

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

23. An debita incerta per iniustitiam sint restituenda necessario pauperibus, vel piis operibus? Et notatur probabile esse bona incerta, quæ ex iusto contractu debebantur posse post diligentem ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

nem, est enim hæc sententia in fauorem Petri probabilis, & tuta in praxi: alia, &c.

RESOL. XXIII.

An debita incerta per iniustitiam sint restituenda necessario pauperibus, vel piis operibus?

Et vocatur probabile esse bona incerta, quæ ex iusto contractu debebantur, posse post diligentem inquisitionem ab ipso debitore reineri. Ex p. 1. 1. tract. 1. & Misc. 1. Ref. 12.

§. 1. IN hæc difficultate sic philosophatur Caramuel *sum. 1. a. §. 4. n. 12. 9.* Proponit Diana hæc questionem, videlicet: An qui deambulando Ciuitatem inueniat crumenam fartam magna pecuniarum quantitate, & facta debita diligentia non reperit Dominum, teneatur illas restituere pauperibus; An possit sibi retinere? Ponit Authores pro utraque sententia, & concludit: his postea poterat Petrus sibi retinere illas pecunias, & sequendo hæc posteriorem opinionem, & c. quæ est probabilis, & tuta in praxi. Et ego si hæc probabilia sunt, peto mihi à Diana responderi rigore consequentia: seruat; Ioannes noctu graffatur per plateas, spoliavit nonnullos, quos non cognouit nec cognoscit, nunc penitentia ductus ad pedes meæ Dianæ perouultur, & inquiri, an teneatur ad restitutionem? forte subdubitare posset, an teneretur examinare quinam fuerint damnati perpeffiti: quia cum hoc ipsum examen esset obnoxium probabili vel certo periculo, fortassis non deberet institui. Sed non mouet hoc dubium, ne implicet questiones questionibus; sed asserit se debitam diligentiam adhibuisse, nec posse scire quibus debeatur restituere. Si illum pauperibus facturum restitutionem Diana dicat, Ioannes reponet Dianam in consequentia laborare, & sic discurrat: In iure restet Diana, & Sarmiento, eadem reputatur ignorari Dominum rei, & rem nullam habere Dominum, & efficitur res primò occupatis: Ergo non solum ille qui inuenit, sed qui rapuit si ignoret Dominum, non tenebitur ad restitutionem. Ergo si tenetur raptor, tenebitur etiam inuentor, quod uult Salonijs Nauarrus, Sayrus, Rebelius, Reginaldus, Azorius, Malderus, Syluester, Couarruias, Molina, Fernandez, alique, aut nulla consequentia fenatur. Si Diana esse disparem rationem dicat, reticere debet rationum Sarmienti, & aliud substituere quod libenter uideo.

2. Dico interim, utrique (inuentori, & raptori) esse certum rem illam habere aliquem Dominum, eundemque inuitum (sua enim recuperare desiderat tam qui spoliatus fuit, quam qui perdidit) utrumque ignorari, utrumque uelle sibi restitui, meliori nempe modo qui sit possibilis, nimirum realiter, & materialiter si hoc possit fieri, aut aliàs spiritualiter. Hæc omnia certa sunt ante: Cum utrobique omnia pari passu succurrant de inuentore, & raptore, eodem modo erit philosophandum qui neges paritatem eneruã. Hucusque Caramuel.

3. Sed ut uidiſti, amice Lector, doctus Caramuel philosophatur eodem modo de inuentore bonorum incertorum, ac de raptore, quod omninò negandum est: Nam bona penes inuentorem non sunt bona, quæ ad illum perueniunt per iniustitiam, ut sunt bona penes raptorem. Ergo male de illo ad istum argumentatur, ut facit Caramuel.

4. Dico igitur, quod bona aliena, aut debita per usuram vel aliud delictum contracta, vel comparata, quæ diligenti inquisitione adhibita remanent incerta, sunt elargienda pauperibus. Est hæc communis doctrina.

5. Probatur ex c. cum tr. 5. de usuris, ubi Alexander Tom. VII.

III. mandat, ut ea quæ usuris iniquè acquisita sunt, si non superflua illi quibus debentur, aut eorum hæredes, dentur pauperibus, utque usurarij, eorumque hæredes ad hoc pœnis Ecclesiasticis cogantur, quod DD. satis concorditer extendunt etiam ad incerta bona, vel debita ex aliis delictis comparata, aut contracta, & manifestè potest id colligi ex cap. cum sit. de iudicijs, ubi imprimis Pontifex uetat, ne Iudæi proficiantur Christianis; deinde mandat, si quisquam Iudæus fuerit profectus, quatenus omne illud quod à Christianis ratione officij accepit, distribuatur pauperibus. Estque eadem in omnibus ratio; ne scilicet hominibus iniquis integrum relinquatur ex sua iniquitate ditescere, vel sine onere aliis damna pro libidine inferre, sub spe uel apprehensione, quod postmodum ignorabitur cuius sint bona, vel quibus nocuerint: quodque tunc nulli ad soluendum, vel restituendum erunt obligati.

6. Suffragatur quoque piorum usus, & communis sensus, quo apprehendunt sic debere fieri.

Vnde non deſeram hic apponere uerba Caltri Palai *tom. 7. disp. 1. punct. 18. §. 8. num. 3.* ubi sic ait; Incerta debita sunt, quorum Dominus ignoratur, vel ita abest, ut ferè impossibile sit ad eum transmitti. Hæc si ex contractu honesto seu absque culpa possideas, satis probabile est nullam tibi restitutionis obligationem esse. Quia hæc obligatio non ex iure naturali, & diuino prouenit, ex quibus solum obligaris cum certa personæ, vel communitati solutio faciendæ est; Ex iure autem, positio nullibi statuta est horum restituendorum obligatio.

7. Si uerò debita incerta per iniustitiam habueris, certa est omnium sententia te obligatum esse pauperibus, vel aliis pijs operibus restituere ex cap. cum tu, de usuris, & cap. cum sit de Iudæis ne contingat alienis pecunijs homines ditescere. Sed an hæc obligatio comprehendat omnia, quæ sunt iniquè acquisita, & independentè à sententia iudicis condemnatoria, non caret difficultate; Nam Textus prædicti solum in acquisitis per usuram, & simoniam loquuntur, & cum sit dispositio pœnalis, non uidetur extendenda. Ex alia parte ex natura rei, & seclufa lege positua, hæc incerta prima occupanti conceduntur, utpote quæ à Domino possideri non possunt. Ergo eorum restitutio iure positiuo inducta sententia iudicis exigit Domino acquisito priuantem.

8. Nihilominus pro certo tenendum est non solum in acquisitis per usuram, & simoniam, sed per quamlibet aliam iniustitiam habere locum prædictam decisionem ex consuetudine recepta, & communi Doctorum sententia prædictorum Textuum decisionem extendente ad quælibet iniuste acquisita, iuxta cap. nemo qui rapit 1. §. 9. & licet uerum sit ex natura rei seu spectata iustitia legibus seclufis quæcumque debita incerta ex usura, simonia, alioque delicto habita non sint in pauperes, aliòve pijs usus eroganda, quia iustitia tantum obligat debitum reddendi, cuius est. Quo non comparente, impossibilis est talis redditus, & obligatio. Neque pauperes, aliave opera pia sunt partes, neque hæredes necessarij creditoris, aliàs non posset Pontifex remittere partem horum debitorum, uti per Bullam compositionis facit, cum in præiudicium tertij uergeret, attamen iure positiuo in pœnam criminis commisi si impedita est dominij acquisitio; Quod colligitur ex eo, quod in defectum ueri Domini pauperes aliave pia opera designentur, inter quos distributio faciendæ sit.

9. Hæc omnia Palau ubi supra, & alij communiter. Vide inter illos Hortadum de iustit. disput. difficul. 37. & ne deſeras recognoscere Dicastillum etiam de iust. lib. 2. uat. 2. disp. 9. dub. 10. & 11. & post hæc scripta uisum Patrem Tamburinum ubi infra n. 20. cum Urbano.

10. Nota hic obiter pro curiosis, probabile esse, bo-

Sup. hæc ex doctrina m. seq. signantef in §. sed obiciens, ad medium; uerf. quia e g. sed lege eam à principio, & hic infra §. vl. huius Ref.

Pro hac prima difficultate in Ref. 12. confirm in §. ult. & quoad hoc in 10. 4. 1. 3. ex Ref. 17. lege doctrinam §. 5. 5. & seq. In Ref. quæ est ante cedens, & lege doctrinam §. 5. 5. annot.

Quamuis non plene sup. hoc, & doctrina huius & seq. 11. lege tamè de non pig. huius in tom. 2. 172. §. 3. sed re. solutio.

Sup. hoc in Ref. seq.

na incerta, quæ ex iusto contractu debebantur, posse post diligentem inquisitionem ab ipso debitore retineri, & ita docet nouissimè Tamburini in *Decalog. tom. 2. lib. 8. tract. 4. cap. 1. §. 3. n. 23.* & Urbanus ab Ascensione in *Theol. Mor. tract. 3. cap. 5.* Ratio est, quia sicut ante primam diuisionem iure gentium factam, res fiebat primò occupantis; Ita etiam modò, quæ communia censentur negatiuè, idest nulli propria, quandiu non applicata sunt per Respublicam, sunt primò occupantis; sed debita ex contractu incerta, nulli sunt appropriata per Rempublicam, & sunt communia negatiuè; Ergo sunt primò occupantis. Minor probatur, quia lex, quæ iubet dari pauperibus, solum inuenitur ex iis, quæ ex delicto debentur, nempe de usuris. De consuetudine verò, quæ circa hæc habet vim legis, non satis constat, ergo, &c. Dixi autem communia negatiuè ad distinctionem bonorum propriorum Ciuitatum, aut Ecclesiatarum, quæ sunt communia positiuè, atque ad id ipsi propria, quorum nullus potest Dominum adquirere, nisi à Ciuitate, vel Ecclesia donentur. Contrarium tamen in praxi tanquam magis pium, & communi sententiæ Doctorum magis conforme existimo ordinari seruandum. Et ita rectè obseruat Dicastill. ubi supra dub. 10. n. 381.

RESOL. XXIV.

Quis accepit supra 60. pro 50. à Mercatore, quem non cognoscit, vel qui ob distantiam conueniri nequit; queritur, an teneatur dare pauperibus. Vel possit sibi ipsi applicare?

Et notatur debitorem incertorum bonorum posse ex eis capellaniam, aut hospitale, vel Monasterium instituire.

Et docetur inuentorem bonorum incertorum posse ea sibi retinere, nec distribuere pauperibus.

Et aduertitur supra dicta non procedere, cum bona omnino incerta sunt, nam si absolute sint certa, & incerta secundum quid, ignoratur ramens quibus determinare pertineant, inter illos necessarium est diuidenda. Ex p. 1. tr. 6. & Misc. 6. Ref. 48.

Sup. hoc in ref. præterita §. 1. Nota hic, & §. Vnde à lin. 5. verif. Hæc si.

Affirmatiuè respondet D. Thomas in 2. 2. q. 62. art. 1. ad 3. Rebellius lib. 2. q. 12. num. 3. Molin, disp. 56. Valquez opusc. de Resc. 3. §. 4. dub. 1. & communiter Doctores, quia creditor saltem interpretatiuè vult, quod sibi debita, ipsi spiritualiter proficiat, ac proinde quod pro ipso pauperibus soluantur. Alij verò id probant, quia id habet praxis, & consuetudo piorum, quæ videtur habere vim legis physice.

2. Sed contrariam sententiam ego probabilem esse existimo, quam tuetur Petrus Nauarra de rest. lib. 4. c. 2. num. 46. ubi sic ait: Dixi si mala fide: Quoniam tenera si debita ex licito contractu essent, crederem sibi retinere posse, nec teneri ad restitutionem pauperibus, vel alteri pio operi. Moueor est ratione, quoniam vt dictum est, hæc obligatio dandi pauperibus non est obligatio iustitiæ iure naturali, vt dictum est, sed ob dispositionem Principis, qui est talium bonorum incertorum distributor, attamen solum iure statutum videmus de debitis ex maleficio contractis, & furto, & rapina, & usura, vt habetur in d. c. Cum tu. & de extortis prætextu offe. ut in c. cum sit. de indic. vt pauperibus erogentur, & merito ne fortis, aut sceleribus ille ditescat, de alijs verò debitoribus nihil est cautum, igitur de rigore iustitiæ, aut iuris nulli tenetur talia debita restituere. Hæc dixi tamen sub aliorum censura, ad quod non obscure facit, quod vt infra dicemus, inuenta non tenetur quis restituere, nisi ubi lex aliqua id specialiter decernat, vel iudex per sententiam distribuatur, cuius eadem est ratio: quia cum ipse ea retinendo non peccauerit, si aliqua positiua dispositio non impediat, sua esse sunt censenda,

sicut primi occupantis, talia ergo censeri debent debita iusto contractu. Est enim, ac si ea inueniret casu quo, sed iam tituloque non inhonesto. Cum enim dominus non compareret, perinde est, ac si dominum non haberentur dicebam, & habetur iust. de rerum diuis. Res cuius non est dominus, occupanti conceditur, & ita transire potest in ius possidentis. Vnde miror Sot. qui vt diximus post 8. putat inuenta non esse restituenda pauperibus, quod vniuersaliter docerit debita ex licito contractu deposito, mutuo, &c. esse danda pauperibus. Re enim vera idem est ac si inuenirentur. Immo maiori profectò iure ista honesta, ac licita debita ad debitorem pertinere debent omnia, deficiente creditore atque ignoto, cum habeat licitam, & indubitam ante possessionem quam certè de inuentis habere non potuit.

3. Sed obieci: Fatetur equidem nihil esse humanio iure circa hæc debita positum, attamen ius naturale dicitur in vsus communes Respublicæ cedere, & ita considerandus esset Princeps, vt illa distribuatur. Sed respondetur, quod sicut diuisio prima iure gentium non facta, ex necessitate, & auctoritate iudicis, sed primi occupantis fiebat: Sic enim hæc bona expectato domino non ille compareret, iteratò redeunt ad communem rationem quam habebant ante introductionem per ius gentium diuisionem. Et ita dum Princeps non disponit oppositum, sicut de inuentis dicebam, sibi retinere potest. Huicque Nauarra; cuius sententiam sequitur Hurtad. de iust. disp. mat. 1. difficult. 37. & Layman lib. 3. tract. 2. cap. 9. num. 1. & hanc opinionem probabilem esse putant etiam aduersarij, vt Lessius de iust. lib. 2. c. 14. dub. 6. num. 36. & Castrus Palaus tom. 3. tract. 3. p. 1. §. 8. num. 1. Itaque probabiliter, vt dixi, dicendum est debita incerta, id est quorum creditor ignoratur, vel conueniri non potest, quia v. g. nimis distat, si protezionem ex contractu iusto possessor sibi retinere potest, neque tenetur pauperibus erogare. Exemplum est, si à Mercatore per errorem duas panis vias pro vna accepit, sed ei restituere non potest, quia nefcis, quò discesserit, sine iniuria retinet; neque pauperibus ex præcepto necessitate restituere cogetur. Ratio est: Quia incertorum bonorum restitutio faciendâ non est iure naturali, aut diuino sed tantum iure positio capis. non ius de usuris sicuti fatentur Sotus lib. 4. quæst. 7. a. 1. Conat. reg. peccatum part. 2. in it. num. 6. Medina quæst. 3. de restitu. a. 1. 11. Lessius licit. Atqui lex illa Canonica solum præcipit; vt quæ iniuste acquisita sunt puta per vltimam, &c. si domino non possint, in pauperes, vel alias pias causas erogentur: quia ius Ecclesiasticum iniustum possessionem eiusmodi incertorum bonorum incapacem reddit in penam criminis. De bonis autem incertis à bona fidei possessore in pauperes, erogandis Canonico iure nulla mentio habetur. Quare regula hic locum habet, quam à multis DD. approbatam testatur Petrus Nauarra cit. cap. 2. num. 145. Quotiescunque certe personæ, communitati restitutio non est faciendâ, nulli omnino ex præcepto debetur, nisi iusta lex positio imponeret.

4. Notandum est hæc obiter, debitorem debitorem incertorum posse ex eis Capellaniam, aut hospitale, aut Monasterium instituire, vt aduertit Henriquez l. 7. cap. 3. num. 5. quia sunt opera pia, & posse sibi, & suis successoribus iulpatronatus applicare, quia ex vna parte eo non minuit opus pium, & ex altera eo nulli facit injuriam cum ipse sit eorum bonorum distributor. Ita docet Hurtadus loco citato qui etiam diff. 36. probabiliter contra aliquem docet, inuentorem bonorum incertorum posse ea sibi retinere, nec distribuere pauperibus, quia illa bona nullo iure sunt ex obligatione conferenda pauperibus: Non iure positio, quia si aliter quo, maxime Ecclesiastico & cum tu. de usuris, eo autem non, quia in eo. tantum est sermo, de bonis incertis acquisitis per vltimam, & non de alijs aliter iniuste acquisitis.